

B. C. D.

DE

**VERITATE
REALI**

CVM

**VERITATE NOTIONALI
COLLATA**

**JVXTA AC CONCILIATA,
AVSPICIIS**

*RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,
SERENISSIMI PRINCIPIS REGII,*

FRIDERICI AVGVSTI,

ELECTORATVS SAXON. HÆREDIS,

ETC.

PRAESIDE

HENRICO RAUSCHNO

THEOLOG. DOCT. ET PROFESS. PVBL. EXTR.

LOG. AC METAPH. ORDINARIO,

DOMINO PATRONO AC PRAECEPTORE SVO,

*EA QVA PAR EST ANIMI PIETATE AC OBSERVANTIA
COLENDISSIMO,*

IN ALMA LEVCOREA

DIE XXXI. DECEMBR. A. R. S. clō 16CC XIV.

PVBLICE DISSERET

IO. CHRISTIANVS POGNERVS,

ESCHEN. FRANC.

LIBB. ART. MAGISTER.

VITEMBERGAE, LITERIS VIDVAE GERDESIANAÆ.

D. C. D.
DE

VERITATE

RERUM

CVM

VERITATE NOTIONALI

COLLABATA

IN TA AC CONCILIATA

A ASSIQUIA

RECTORAS HANDE VITAE

RELEMISSIM PRINCIPIS REGIAE

FRIEDERICI AUGUSTI

LECTORUM IN SACRA THEOLOGIA

DE

HENRICO SCHEFFERSO

MAIORI DOCTORI ET PROFESORI PUBLICO

IN UNIVERSITATE HALLENSI

DOMINO BAYROVINO PRINCIPIS ELECTORIS

SAECULARI ACADEMIAE SCIENTIARUM

IN ALIA LEYCORIA

DIE XXII DECEMBRIS A. M. DC. LXXIIII.

AVRILIO DISSENTIT

IO CHRISTIANVS TOGNERVS

LEONARDVS

LIBR. ART. MAGISTER

STAMBOGNE, TITVS VIDVAE GERDINGENSIS

Q. D. B. V.

PROOEMIUM.

§. I.

Multæ sunt veterum Philosophorum de vero opiniones & persuasiones, longe falsissimæ ac dudum explosæ, in quibus instaurandis atque cum nova quadam veri specie in scenam revocandis, nonnulli ex recentioribus Scriptoribus magno conatu multum operis & studii collocarunt. Ita constat verb. c. veteres Scepticos, inprimis Pyrrhonios docuisse quod nullum detur certum veritatis criterium *ex Diogene Laertio in Vita Pyrrhon. ex Sext. Empirici Libr. adversus Mathematicos, & pluribus aliis.* Multos autem deinde ex recentioribus ejusdem illius Scepticismi, aut non multum dissimilis cujusdam ἀναταληψίας instauratores fuisse, illud & *Petr. de Villemandi in Scepticismo suo debellato, & Johann Francisc. Buddeus in Exercitatione de Scepticismo morali & alii satis demonstrarunt.* Ita denuo communis est & antiquissimorum & hodiernorum Fanaticorum persuasio, non intellectum sed voluntatem judicare de vero debere & posse, ac veram veri cognitionem, fieri per sensum gustumque voluntatis in fundo mentis nostræ. *vid. Malebranch. Libr. I. de Inquisitione Veri Cap. 2. & Job. Norrisius*

in Consider. Rationis & fidei pag. 30. sqq. Joach. Lang. in Medicina Mentis P. IV. c. 1. sqq. & passim in Antibarb. Bibl. ne dicamus de pluribus ejusdem generis opinionibus, de quibus legi meretur Læscherus in Prænotionib. Theol. p. 106. sqq. & pag. 125. sqq.

§. II.

In harum numero falsissimarum opinionum, quæ hanc ad classẽ referri possunt, numeranda quoque illa, qua veritas realis ita cum veritate notionali committitur, ut vel alterutra, altera scil. propter alteram, negetur, vel utraque in dubium vocetur. Non autem esse hanc veritatis realis & notionalis commissionem, rem prorsus novam, illud exemplo nunc Arcesilæ & reliquorum secundæ Academiæ additorum Philosophorum; nunc Carneadis, & ceterorum ex Academia nova, placitis demonstrari facili labore potest. Priores enim realem, posteriores notionalem veritatem negasse, imo si dicendum, quod res est, per hoc ipsum utramque in dubium vocasse veritatem, illud testantur & Plutarchus & Diogenes Laertius & reliqui Vitarum horum Philosophorum Scriptores alij. Etsi enim Arcesilas, omnium rerum ἀκαταληψίαν asserendo, Socratis saltem in modum illud se facere perhibuerit, qui sæpe dicere sit solitus, nihil se scire; licet etiam Cicero Carneadis sententiam ita passim interpretatus sit, cum in Lucullo, tum in Libr. IV. Academ. Quest., ut eum ostendat, non negasse, quod veri aliquid sit; eo tamen & istius ἀκαταληψία, & hujus negatio veritatis extenditur, ut in Scepticismum desinat, proque illo haberi summo jure possit.

§. III.

Idem factum esse a quibusdam recentioribus superioris & nostri Seculi Philosophis, est illud quod confirmamus primum exemplo illorum, qui non solum ita opponunt veritatem notionalem reali veritati, ut hanc dari prorsus inficientur; Verum etiam veritatem notionalem, quam concedunt, perinde exponunt, ac si & hanc negare aut indubium saltem vocare constituissent. Illud vero egregie præstitit, præ ceteris propterea

prerea
is asser
tur, r
notion
tem
ritate
ut em
voci
non m
quis r
tales,
nis d
arhan
Cap.
194
Hob
Libr
rita
ne
&
ver
prop
quo
in p

pro
ten
fe
in
in
fer
fer
eju
fer
om

pterea hic nobis commemorandus Hobbesius : Etsi enim is asserat non uno in loco, quod veritas & falsitas nulla datur, nisi in orationibus, quam alias veritatem & falsitatem notionalem nominamus, eoque ipso realem tantum veritatem negare & oppugnare videatur; ita tamen & illam veritatem, quam in orationibus inesse largitur, interpretatur, ut eam nude verbalem veritatem, imo & ingeniorum in vocibus lusum nominet. Quo ipso scepticismum suum non minus prodidisse putandus est, quam per reliquas suas quas tuetur de bono & honesto opiniones, quippe quæ sunt tales, ut revera omne boni & mali, honestatis & turpitudinis discrimen plane tollant & evertant. *Vide ejus Leviathan. Cap. IV. Element. de Cive Cap. 2. & Element. de Corp. Cap. VI. & confer. contra eum Leibniz. in Act. Erud. Anno. 1694. p. 540. & Arnald. in Art. cogitandi p. 41. Non multum ab Hobbesio differt. Joh. Lockius qui in Tentam. de Intellect. Hunno. Libr. II. c. 32. ita denuo cum notionali veritate, realem veritatem committit, ut illam solam concedere, hanc vero negare videatur. Proprie enim loquendo, inquit: Veritas & falsitas tantum ad propositiones pertinent: Ideæ autem veræ & falsæ solum dicuntur esse, at non sunt. Describitur propterea ab eodem veritas alibi in eodem hoc Tentam. quod nihil sit aliud, quam verborum junctio aut sejunctio in propositionibus.*

§. IV.

Confirmamus idem illud porro exemplo illorum, qui prorsus in contrariam partem prolabuntur, atque ita veritatem realem extollunt, contraque veritatem notionalem defendunt, ut notionalem veritatem omnem negent. Potest in illis numerari *Petrus Poiret*, qui cum alias, tum maxime, in *Discursu de Fide* §. I. hujus communissimæ Fanaticorum sententiæ fundamenta posuit. Addantur eidem *Tr.* qui inscribitur *Licht und Recht. pag. 8. 14. 20. sqq.* & Pseudonymus ejusdem generis Scriptor alius *C. Obadias in Scheda de discrimine inter Christianismum & Orthodoxiam.* Ex his enim omnibus illud perspicuum erit, quod per veritatem realem

lem nihil aliud intelligant, quam hujusmodi ex rebus ipsis, DEO imprimis, effluxum & emanationem, per quam voluntas immediate ad eum afficiatur modum, ut illam emanationem quasi gustet, inque ea deinceps acquiescat. Quam veritatem solam ita deprædicant, ut nullam in verbis & scientiis inesse veritatem profiteantur: *Es ist inquit, ein Irrthumb, daß man die blossen Worte und Wissenschaften, oder eine Lehre, sie mag so gut sein als sie wolle, vor die Wahrheit selbst ausgiebet.* Veritas itaque secundum illos quærenda est non in ore, sed in Cordis fundo, quoniam juxta illos in verbis non continetur, sed ex rebus ipsis, maximeque ex DEO emanat & egreditur, indeque adeo a voluntate sine medio recipitur & percipitur, ut acquiescere voluntas possit. Quæ sententia tam perniciosa est ac periculi plena, ut non tantummodo Verbo DEI scripto, omnem veritatis rationem deneget, substituaturque in ejus locum aliud aliquod DEI verbum internum, quo deinde & Enthufiasmi & Fanaticismi, fundamentum ponitur; Verum etiam innumera alia secum trahat incommoda, verb. causa, quod errores in doctrina nulli sint, aut esse possint noxii, quod in analogia Scripturæ & Fidei, non sit quærendum aliquod criterium veritatis Theologicæ, quod hæresis nulla detur, quod ipsum Syncretismi & Indifferentismi est fundamentum.

§. V.

Hæc causa fuit, quam ob rem operæ pretium esse existimaverim de utraque veritate & notionali & reali, doctrinam paullo plenius, ut fieri potuit, excutere. In qua hoc mihi ordine liceat procedere, ut primum seorsim describam utramque veritatem, unam post alteram, una cum criteriis utriusque veritatis; Deinde ut ostendam, quo modo altera sit alterius fundamentum, cumque ea concilianda ac conjungenda, non autem committenda, ne alterutra negata, ea quæ supra commemoravi mala, etiam nobis imputari queant.

CAP.

CAPUT I.

DE

UTRAQUE VERITATE TAM REALI
QUAM NOTIONALIS SEORSIM
CONSIDERATA ET COLLATA.*Aphorism. I.*

Est omnino veritas per se spectata, una & eadem, quæ dividi non potest, nisi per accidens consideretur, nunc ratione objecti & principii, nunc ratione modi acquirendi pariter ac inessendi, nunc iterum aliter. Ex quo relinquuntur, vel gradus, vel species diversæ unius ejusdemque veritatis, quarum tamen illa nobis hoc loco tantummodo attenditur, secundum quam veritas realis alia, alia notionalis, vulgo esse dicitur.

EXPLANATIO.

§. I.

Hoc minus necesse est ut demonstremus, quod veritas per se spectata una sit, non multiplex, nedum contraria sibi ipsi & opposita, licet falsum possit dici multiplex sibi que ipsi revera contrarium, quo copiosius illud est, ac jam dudum solide confirmatum ab aliis, speciatim ab *Alberto Gra-
wero in Tr. de Unica & Simplici Veritate.* Enim vero veritas omnis, generatim loquendo, nihil est aliud, quam Analogia, hoc est ejusmodi convenientia seu congruentia perpetua, quæ expers omnis pugnæ est. Repugnat autem illud, quod analogon est, esse etiam revera sibi ipsi oppositum & contrarium: Verum omne, simillimum est recto, & rectis lineis: Falsum & error cum curvis lineis coincidit. Quemadmodum itaque uni lineæ rectæ opponi posse innumeras curvas lineas videbis, rectamque lineam non esse posse nisi unam, non quidem numero, at specie tamen; ita verita-
tem

tem

tem per se spectatam non deprehendes esse nisi unam, cui opposita est magna sæpe falsissimorum errorum multitudo ac frequentia.

§. II.

Quotquot proinde discrepantes inter se, vel gradus, vel species, constituuntur veritatis, illæ non ad naturam veri, sed ad ejusdem vel principium diversum, vel materiam, vel modum inessendi, aut acquirendi, vel aliquem respectum accidentalem alium atque alium referri debent. Ita verbi causa, quando veritas, alia Theologica eminens, divina & infallibilis esse dicitur, rerum nempe divinitus revelatarum; alia e contrario humana & Philosophica, eademque iterum nunc rerum theoreticarum nunc practicarum, sive illæ ad Jurisconsultos, sive ad Medicos, sive ad Philosophos pertineant; Illud vero tam ratione principii, quam ratione objecti fit diversissimi. Ratione modi acquirendi pariter atque inessendi, una illa & eadem veritas, vel certa est, vel probabilis; Certa iterum vel indemonstrabilis, vel demonstrabilis. Recentioribus quibusdam Scriptoribus perplacet etiam illa distingvendi ratio, qua veritas pro ratione diversissimi effectus, nunc fœcunda, nunc non fœcunda esse dicitur: Illa est conjuncta cum aliquo effectu fructuque, nunc pleno nunc semipleno, illo quidem, quem veritas alioquin etiam relinquit extra intellectum; hæc quasi sterilis & sine ejusmodi fructu effectuque est. Qua distingvendi ratione nequis perinde abutatur, ac fecit *Joachim Langius nunc in Antibarbaro suo Biblico, nunc in sua Medicina Mentis*, illud etiam atque etiam rogamus. Ita denuo pro numero disciplinarum diversissimarum dicitur esse veritas Logica alia, alia Ethico-Politica, alia Metaphysica, & quæ sunt reliqua ejusdem generis plura alia, de quibus conferri potest vel *Voetius in prima Philosoph. Reform. Cap. XI. seqq. vel Verhel. in Specul. Prima Philosoph. Disp. XIII.* de quibus tamen aliquid deinde observabitur. Hoc loco illud maxime attendendum est, quod veritatem aliam notionalem, aliam realem novimus constitui & nominari. Quod ipsum iterum non ad naturam veritatis

ritatis

ritatis diversa objecta, diversumque considerandi ac concipiendi modum, referri debet.

Aphorism. II.

Est & datur quidam vel gradus veritatis, vel species quaedam, quæ notionalis veritas dici potest, propter ea quod spectat ad notiones illas, quas Logici secundas notiones appellant, hoc est ad terminos non minus, quam ad propositiones & argumentationes Logicas, estque illa, generatim loquendo, nihil aliud, quam analogia & conformitas ista, quam habent illæ notiones secundæ citatæ cum eo, quod significare debebant, secundum leges Logicorum.

§. I.

Quemadmodum nimirum cæteris adscribi signis & potest & debet veritas quaedam, signis, inquam, nunc naturalibus, nunc artificialibus, quæ veritas tum in illis revera etiam inesse deprehenditur, quando cum rebus significatis, analogiam & conformitatem talem habent, qualem habere debebant: Ita etiam notionibus secundis Logicorum, hoc est, terminis, propositionibus, & argumentationibus, denegari veritas nec potest, nec debet. Quemadmodum porro in signis commemoratis, analogia & conformitas cum rebus signatis, hoc est, ipsa veritas, revera in esse jam ante potest, quam quis de illa cogitat, perinde ut rectitudo revera ante jam inest lineæ rectæ, quam ad normam examinatur: Ita quoque & terminis, & propositionibus & argumentationibus Logicorum, suo modo etiam veritas jam ante adscribi potest & debet, quam referantur ad mentis humanæ cognitionem. Non quasi velimus negare veritatem Logicam esse veritatem in cognoscendo, sed ut viam nobis ipsis præparemus, veritatem Logicam in suas partes distribuendi, docendique, quod veritas notionalis illa, quam Logicam nominamus, considerari possit duobus potissimum modis. Primum accipi potest veritas notionalis per se & absolute, ut jacet, inest, & continetur revera, in notionibus

secundis, tam terminis, quam propositionibus & argumentationibus. Deinde vero eadem hæc veritas relative & formaliter considerari potest, uti ex terminis propositionibus & argumentationibus eruitur mentis opera, & cognoscitur. Secundum illum considerandi modum dicitur esse, & vera terminorum, nunc simplicium, nunc compositorum significatio, & vera propositio, & vera argumentatio; secundum hunc dicitur esse verus conceptus, ex terminis, aut propositionibus, aut argumentationibus, haustus, vel, ut cum recentioribus Scriptoribus Logicis loquamur, vera idea, nunc simplex, nunc composita, item vera idearum conjunctio aut separatio, vera denique idearum collatio atque illatio, quæ secundum terminos, propositiones & argumentationes instituuntur, habentque analogiam, & in mente humana percipiuntur. Utraque hæc veritas notionalis vel potius, veritatis notionalis utraque hæc pars, si fundamentaliter consideretur, est etiam quodammodo realis. Habet enim utraque, habere certe utraque debebat, fundamentum in ipsis rebus, earundemque natura.

§. II.

De veritate notionali per se, & simpliciter spectata, videmus agere scriptores Logicos antiquiores, inprimis Aristotelicos. Illi enim per veritatem terminorum intelligunt nihil aliud, quam veram terminorum significationem, congruentem cum natura rerum, adeoque æstimatam, non secundum Grammaticam, aut Rhetoricam, sed Logicam. Secundum hanc vero, ut exemplo utamur in vocabulo DEI, tum dicitur inesse veritas Logica, quando habet significationem illius DEI, qui est $\Phi\upsilon\sigma\epsilon\iota\ \Theta\epsilon\omicron\varsigma$. Hoc illud est, quod indicare cupiunt atque explanare per suam de nomine & verbo, de terminorum variis distinctionibus, de ante prædicamentis, prædicamentis & post prædicamentis doctrinam. Per veritatem autem propositionum, intelligunt nihil aliud, quam subjecti & prædicati analogiam seu conformitatem, ut vera sit illa propositio, in qua prædicatum subjecto revera ita convenit, vel non convenit, quemadmodum de eodem pronuntiatur, hoc est, quemadmodum convenire, vel non convenire dicitur, ut

ut significatio prædicati, congruat cum significatione sub-
jecti. Per veritatem denique Syllogismorum, nihil aliud in-
telligunt, quam analogiam seu conformitatem Syllogismo-
rum, cum illis regulis, in quibus bonæ alicujus consecutionis
leges continentur.

§. III.

Si dicendum, quod res est, est hæc veritas Logica, sic ex-
plicata, more Peripateticorum, non quidem illud totum, quod
exhaurit satis plene naturam veritatis notionalis; at potest
tamen primum ipsius illius veritatis quædam pars, illaque prima
dici. Tum vero etiam hæc pars veritatis notionalis, est illud
ipsum medium, quo nos assequimur veritatem realem: Ex ter-
minis enim & propositionibus, eruimus significationes haben-
tes analogiam, hoc est veritatis aliquam partem. Ex terminis
etiam propositionibus & argumentationibus, perque illas, for-
mamus nobis conceptus mentis nostræ, seu ideas, habentes
iterum analogiam, hoc est veritatis Logicæ aliquam partem,
scil. analogiam partim cum signis rerum, hoc est, cum termi-
nis, propositionibus & argumentationibus, partim cum ipsis
rebus per signa illa significatis, earundemque natura. Ex
quo relinquuntur iterum duo, quæ utraque ad recentiores
spectant scriptores Logicos, novaturientes: Vnum illud
est, quod repudiari & suggillari non debeat hæc Peripate-
ticorum doctrina, tanquam prorsus inutilis ac stolidæ, uti
factum est a *Christiano Thomasio*, cum in *Philosoph. Aulic.* passim,
tum vero, in *Introduct. ad Philos. Rat.* & *Joachimo Langio* in *Me-
dicina mentis P. in primis VI. ejusdemque append.*, aliqua etiam ra-
tione a *Job. Clerico* in *Logica.* Alterum hoc est, quod illi ex
recentioribus scriptoribus vehementer a vero aberrent, in
ipsius veri investigatione, qui vel terminis solis, vel notio-
nibus Logicis omnibus, veritatem omnem denegant, perhi-
bentes, quod in solis rebus, non autem in terminis, aut pro-
positionibus insit quædam veritas, ex quibus vel solus *Lockius*
conferri potest, in *Tentamine de Intellectu Humano cap. 32. Lib. 2.*
Cum tamen illud ex superioribus jam manifestum satis sit,

quod analogiam aliquam admittant, adeoque etiam veritatis Logicæ aliquam, eandemque primam partem.

§. IV.

Veritas notionalis relative ac formaliter considerata, seu veritatis Logicæ pars altera, hoc est, analogia conceptuum atque idearum mentis nostræ, cum terminis, propositionibus ac argumentationibus Logicis, illa vero a recentioribus scriptoribus Logicis copiose admodum proponitur, utinam quoque sine sententiis admixtis falsis & maxime perniciosis exponeretur: Quas tamen & *Lockium in Tentam. citat.* & *P. Malebranch. in suis de Inquirenda Veritat. Libb. & Clericum loc. cit.* & alios larga satis manu admiscuisse constat. Nos de eadem observamus. 1. illud, quod plerumque cum veritate notionali fundamentaliter considerata, quæ quodammodo jam realis est, confundatur, quod fieri tamen non debebat. Enim vero veritas notionalis formaliter considerata, nihil aliud, quam analogiam dicit, conceptuum seu idearum mentis nostræ, cum terminis, propositionibus & argumentationibus: At veritas notionalis, fundamentaliter considerata, illa requirit analogiam seu conformitatem conceptuum atque idearum mentis nostræ, cum rebus ipsis, per terminos, propositiones & argumentationes significatis, earundemque natura, de qua, quoniam aliquo modo jam realis est, infra porro aliquid subjungetur. Observamus 2. quod veritas Logica, veritas in cognoscendo dicatur, vel maxime propter hanc analogiam conceptuum mentis nostræ, partim cum notionibus secundis, tanquam signis, partim cum rebus ipsis per hæc signa significatis: Ut tum demum conceptus verus dicatur secundum veritatem Logicam, quando ille (1. refertur ad notiones secundas, seu terminos, propositiones & argumentationes, earundemque, quam in significando habent, analogiam, ut eidem respondeat. (2. Ad notiones primas, seu res significatas, in terminis, propositionibus, & argumentationibus, ut cum illis etiam habeat analogiam. Quæ causa est, quamobrem nonnulli, veritatem Logicam simul & verbalem, & mentalem, & realem dici posse, arbitrentur.

Aphorism.

Aphorism. III.

Est etiam & datur veritas quædam realis, quam, uti opinamur, in primariam & secundariam, hoc est, Metaphysice & Logice consideratam, non male distribuimus, eidemque Ethicam atque Historicam veritatem, non multum dissimilem esse asserimus, rejicientes interim omnem realem veritatem, quæ vel Fanaticismi, vel Enthufiasmi possit esse fundamentum.

EXPLANATIO.

§. I.

Quod Røetenbeccius in Logica Vet. & Nov. n. 779. observat, veritatem pro diversa relatione ad intellectum, diversam esse ac dici posse, nunc Metaphysicam, nunc Logicam, quando vel, inquit, respicitur in veritate intellectus ut mensura, res autem, ut mensuratum, & datur inde transcendentalis veritas; vel consideratur res, ut mensurans, intellectus autem ut mensuratum, & datur Logica veritas: Illa dicitur veritas in essendo; hæc veritas in cognoscendo: Hoc etiam nostrum hoc loco facimus. Intelligimus enim per veritatem realem, generatim loquendo, analogiam, quæ intercedit inter ipsas res, & intellectum humanum. Hæc vero diversimode se habere potest, vel 1) incipiendo a rebus, eisdemque conferendo cum intellectu humano: Ex quo relinquitur veritas realis Metaphysicorum. Vel 2) incipiendo ab intellectu humano, ejusdemque conceptibus seu ideis, & has conferendo cum rebus ipsis, earumque natura: Ex quo oritur veritas Logica, quatenus realis est & dicitur secundum scriptores Logicos recentiores, præsertim Cartesianos. Ad utramque hanc veritatem quam proxime accedit veritas Ethica, quæ nihil aliud infert, quam analogiam, quæ intercedit inter animi sententiam & signa externa, sive illa sint in sermone & verbis scriptis, sive in gestibus, sive in aliis rebus: De qua veritate nos quidem hoc loco non disputabimus, utrum

realis dici an verbalis debeat? Videtur enim satis esse, asserere, quod veritas Ethica ad veritatis realis naturam quam proxime accedat, inque plurimis cum illa conveniat.

§. II.

Veritatem Logicam jam supra observavimus, fundamentaliter consideratam, realem dici posse ac debere. Hanc vero nunc hoc loco veritatem dicimus realem secundariam, quoniam revera pars est, seu gradus, veritatis Logicæ, quæ cum veritate notionali, velut ejus fundamentum conjungi debet. Quo facto præripitur calumniandi causa illis, qui perhibent, Logicos exponere de veritate tantummodo verbali, eandemque quærere duntaxat in nudis notionibus secundis, seu terminis solis. Ex hætenus namque disputatis apparet satis, quod veritatis Logicæ, plene quidem consideratæ, sint constituendæ partes vel gradus tres. Primus & secundus, quem supra jam descripsimus, Logicam veritatem formaliter consideratam constituit. Tertius vero, quem hic veritatem realem secundariam diximus, is fundamentum est veritatis Logicæ, seu ipsa veritas Logica, fundamentaliter spectata. Atque hæc nihil aliud est, quam analogia illa, secundum quam conceptus mentis humanæ revera congruunt, cum ipsis rebus, significatis per notiones secundas, sive illæ sint termini simplices, sive sint propositiones, sive etiam argumentationes integræ. Ex quo simul relinquatur, illos non esse audiendos, qui ex scriptoribus recentioribus Logicis, Logicam veritatem, qua realis est, ad propositiones solas restringunt, & terminis eandem denegant: Res enim ipsa loquitur & ostendit, congruere posse & debere, secundum veritatem Logicam, conceptus mentis nostræ, non solum cum rebus ipsis significatis, per integras propositiones aut argumentationes, verum etiam per terminos simplices, indicatis. Dixeris tu, vel maxime propterea, veritatem illam realem, quatenus Logica est & dicitur, vel in complexam esse, vel complexam. Incomplexa est, secundum quam conceptus, aut idea mentis humanæ congruit cum rebus ipsis, per terminos simplices significatis, verb. gr. quando audito, vocabulo $\Theta\epsilon\acute{\sigma}$, absoluteposito, mens
huma-

humana talem conceptum sibi format, qualem debebat, secundum veram hujus vocabuli τὸ θεῶν, significationem. Complexa est, secundum quam conceptus mentis humanæ revera congruunt cum rebus ipsis significatis, vel per terminos compositos, vel per propositionem, aut argumentationem integram. Verb. gr. Quando, audita hac propositione, DEVS est unus, mens humana talem sibi conceptum format, tam de DEO, quam de unitate, eidem attribuenda, qualem hæc res ipsa requirit, significata per hanc propositionem.

§. III.

Veritas realis primaria, de qua generatim considerata, Metaphysici, speciatim vero spectata, Pnevmatici, Physici, cæterique exponunt, qui reales disciplinas profitentur, illa hujusmodi proprietas est, ipsarum rerum scilicet, quæ revera sunt & existunt, per quam eam essentiam habent, quam habere debebant, secundum intellectus humani iudicium rectum. Quemadmodum igitur veritas Historica nihil aliud est, quam analogia, seu congruentia rerum gestarum, cum commemoratione qualicunque facta, sive illa literis scriptis, sive orali aliquo habito sermone instituatur: Ita etiam veritas Metaphysicorum est ipsa illa analogia quæ intercedit inter rerum ipsarum essentiam, & rectum humani intellectus iudicium. Quemadmodum in Historia per verum intelligitur, commemoratio revera conveniens, cum ipsis rebus gestis: Quemadmodum in disciplina rationali, per verum significatur, nunc significatio notionum secundarum vera, nunc conceptus verus, conveniens revera, partim cum ipsa illa significatione vera, partim cum ipsarum rerum, quæ significantur, natura: Ita vero etiam in Metaphysicis, per verum intelligi aliud nihil potest, quam vera ipsarum rerum essentia, conveniens cum recto intellectus humani iudicio. Historici ad commemorationem attendunt, eandemque ad res gestas examinant: Logici de significationibus notionum secundarum, pariter & conceptibus mentis humanæ sunt solliciti, eosdemque conformare docent ipsis rebus; Metaphysici autem de natura seu essentia ipsarum rerum præcipiunt, eandemque

que talem requirunt, qualis esse debebat, secundum rectum intellectus humani iudicium. Metaphysici itaque & Pneumatici, de DEO, verb. gr. inquirunt, utrum habeat naturam Spiritus independentis, atque infiniti, quam habere debebat, secundum rectum intellectus humani iudicium? Logici de termino, DEI veri, ejusdemque significatione vera, de propositionibus, argumentationibus, & conceptibus formandis, de DEO vero, secundum naturam veri DEI, præcepta tradunt. Historici denique commemorationem dirigunt, talemque de DEO vero ejusdemque operibus commemorationem instituunt, quæ revera congruat cum ipsis illis operibus, quemadmodum a DEO verorevera profecta sunt.

§. IV.

Ad hunc modum si exponamus veritatem realem, non habebimus I) necesse, ut Scholasticorum per obscuras sequamur aut attendamus descriptiones veri, quas dignas non iudicamus, ut in hunc locum afferantur, quoniam aut tam sunt ambiguae & ad intelligendum difficiles, ut doctrinam de veritate jam tum abstrusam, reddant multo abstrusorem; aut tam alienæ ab ipsa natura veritatis, ut nihil minus sint, quam veri ipsius descriptiones. Vide interim deplerisque ex illis *Paulum Voetium in prim. Phil. Reform. Cap. XI.*, & de pluribus longe etiam solidius inquirentem ac iudicantem *Dom. D. Schröerum in Metaph. Divin. Cap. V.* Nec erit II) cur metuamus ut aliquid admisceatur, quod spectare ad Fanaticismum possit, quod ipsum, quo modo fieri possit, & quomodo a nonnullis factum sit, illud restat ut ostendatur. Nimirum quando realis veritas perinde concipitur ac describitur, uti factum est a *Petro Poiret*, cum alias, tum vero imprimis in *cogitat. Rat. Libr. II. Cap. 8.* & in *Libr. de vera Method. inv. verum num. XIX. seq. & XXIV. seqq.* Tum vero illud ipsum $\pi\epsilon\acute{\omega}\tau\omicron\nu$ erit $\psi\epsilon\upsilon\delta\omicron\varsigma$ Fanaticorum omnium. Dicitur enim hoc sensu veritas realis, nihil aliud esse, quam emanatio & effluxus ex essentia divina, omnes res non solum idealiter, sed & realiter continente, in nostrum & intellectum & voluntatem, per quem solus intellectus passivus, passive sese habens, tam ineffabili lumine
interno

interno divinitus illabente, perfunditur, ut illud lumini scripturae externo, merito preferatur, ut etiam inde relinquatur in voluntate immota, quaedam, & ineffabiliter sublimis afficientia & acquiescentia. Ad datur ac hæc omnia, quod ex hac veritate reali, tanta relinquatur, objecti cogniti claritas, intus lucens & manifestans se, ut ad illud omne aliud lumen, si comparatur, mera obscuritas esse videatur: Quod hoc deinde lumen internum, & quæ ex eo relinquatur acquiescentia, sit purissimum & summum animæ fidelis ac perfectæ signum: Confirmantur autem hæc omnia nullo argumento, nisi sola ad experientiam propriam provocatione, ut asseratur: Quod, qui hæc experti sunt, sint de iis magis certi, quam de propria sua existentia, licet illud alio modo edisserere, aut aliis, qui illud non sentiunt, confirmare non possint. Talem realem veritatem, hoc est, fanaticam de veritate persuasionem falsissimam juxta & periculosissimam, quæ revera nobis omnem viam perveniendi ad veritatem, præfertim salutarem, ex Verbo DEI scripto solo hauriendam, intercludit, mutatis, non sententia, sed verbis solis, etiam alii commendant, nominatim *Auctor Libri*, qui inscribitur *Licht und Recht*, C. *Obadias de discrim. inter Christianismum & Orthodoxiam*, & qui sunt ejusdem generis plures alii. Numerari in illis potest & debet, *Joach. Langius propter Medicinam Mentis*, in qua non quidem totidem verbis describit veritatem realem, uti factum a Poireto est, at Poireti tamen de veritate reali, sententiam, non male exprimit, ipsumque Poiretum, vel maxime propterea in singulis fere paginis, in quibus de veritate tractat præ ceteris commendat. Non possumus, quin annumere- mus illis qui fanaticum quid admiscerent suis, de veritate reali, explicationibus, etiam *P. Malebranch.* propterea quod in suis, *de Inquir. Verit. Libb.* ea passim inculcat, quæ cum Poireti, placitis prorsus coincidunt. *Libr. enim primo cap. 2.* fundamenti loco, illud præstruit, quod *intellectus nullas producere actiones possit, nisi puras perceptiones, voluntas autem sola judicare de vero possit & debeat, sponte & placide in eo acquiescendo. Libr. III. Cap. 1. Numero. I. & II*do asserit, quod *mens humana cognoscat & videat omne verum in DEO, uniendo se cum eo, tanquam cum Ente summe perfectæ & omnes entium creatorum perfectiones includente, de quo DEO*

C

pro-

propterea in cap. 6to sqq. ejusdem Libri 3tiii, ubi hoc argumen-
tum copiosissime per tractat. affirmat, quod sit omnia Entia, quæ
complectatur. Ne persequamur ea quæ in Libb. consequen-
tibus in eandem sententiam afferuntur, quibus nihil poterat
esse, uti magis conveniens cum sententia Poireti; ita etiam
magis accommodatum ad prima fanaticismi fundamenta.
Cavendum est igitur omni opera & studio, ne veritas quædam
realis, ad hunc modum concipiatur vel describatur. Quæ
causa est, quamobrem ne cum illis quidem scriptoribus con-
sentire possimus, qui veritatis realis rationem quærunt in con-
formitate rerum cum intellectu divino de quibus vid. *Meye-
rus in Metaph. div. Theor. I. de Veritate*, ne vel minima hoc
ipso occasio præbeatur fanaticismo.

Aphorism. III.

Non sufficit, describere utramque, & notionalem &
realem veritatem: Necessè est porro, ut utriusque
hujus veritatis aliquod criterium apponatur, quod omni-
um optime constitui potest, in analogiæ illius, quam su-
pra descripsimus, vel evidentia, vel perspicuitate.

EXPLANATIO,

§. I.

De criterio veritatis doctrinam ut subjungamus, illud utile
& necessarium est, cum nostri ipsius, tum aliorum causa.
Nostri causa, ne in investigatione veritatis, nos ipsos decipia-
mus, Nubem pro Junione, verum pro falso amplectentes: Alio-
rum causa, ut distingvantur longissimeque segungantur ano-
bis, primum Sceptici, qui nullum dari criterium veritatis per-
hibent; deinde omnes illi, qui veritatis criterium minus re-
cte exponunt, speciatim illi, qui hoc criterium denuo ad fa-
naticismum accommodant.

§. II.

Quam in diversas sententias, de hoc criterio docentes
abierint veteres Philosophi, illud, suo quisque more, osten-
dunt: *Petrus Gassendus Tom. I. Operum. Cap. 4to. Christ. Thomas.*
in

in Introduct. ad Philos. Aul. Cap. Vto. Bayer. in Cynosura Mentis Part. I. Cap. 2. & alii. Neque nos inficiari illud possumus, quod tam magna, qualis fuit jam olim Philosophorum de hoc criterio dissensio & contentio, Academicis & Scepticis, attendentibus magis ad objectiones singulorum, quam ad responsiones, occasionem præbuerit, ut discrimen veri & falsi prorsus e medio sustulerint, & vera a falsis inter nosci posse penitus negaverint. Quamobrem & nos, relinquemus *Epicuro* suam sententiam, qua triplex veritatis constituit criterium, *sensationem, anticipationem & passionem*, illam pro rebus naturalibus & materiatis, istam pro rebus non materiatis, quæ sola mente percipiuntur, hanc pro rebus moralibus: Quod triplex Epicuri criterium, *Epicurei* videntur ad solam sensationem, post Epicurum, retulisse, quippe de quibus relatum accepimus, quod omne iudicium veri & falsi in sensibus collocaverint. Non morabimur *Platonem & Platonicos*, omne veritatis criterium *in sola mentis illa idea* quærentes, quam animabus hominum, in prima creatione insitam esse perhibent, quippe cuius recordationem sensus dicunt suppeditare, & cæteroqui nihil ad veritatis iudicium conferre. Non investigabimus *Stoicorum*, reliquorumque veterum Philosophorum, de criterio veritatis, sententiam, de quibus conferri possunt citati Autores. Neque etiam nunc quidem sub examen vocabimus *Cartesii & Cartesianorum* de criterio veritatis opinionem, quibus *clara distinctaque alicujus rei perceptio*, pro criterio admittitur veritatis, de quo legi potest *Titius in Arte Cogit. Cap. III. §. 24. seqq.* Multo minus de aliorum recentium scriptorum, imprimis *Domini de Tzschirnhausen* meditationibus nunc iudicabimus, existimantis in *Medicina sua mentis part. II. f. 1.* in eo nos quærare debere veritatis criterium, *quando aliquid concipere possumus, quod nos revera bene afficit*, & in eo falsitatis criterium, *quando aliquid vel concipere prorsus non possumus, vel ita concipimus, ut nos male afficiat*: Hæc enim commodiori possunt occasione asservari. Satis erit h. l. nostram de criterio veritatis sententiam proponere, eademque explicata, eos deinceps maxime arcere, qui suis de criterio veritatis descriptionibus aliquid fanatici commiserint.

§. III.

Quod ad nos itaque attinet, sic opinamur, quod, quemadmodum omnis, quæ ad nos est, veritatis ratio, sita est, in aliqua analogia, ita etiam omnis criterium veritatis collocari possit in hujus analogiæ, vel evidentia, nunc sensuali, & intellectuali simul, nunc intellectuali sola; vel certe, in hujus analogiæ perspicuitate tali, in quam intellectus, tuto assentire, & voluntas consentire, totusque animus revera acquiescere possit. Ita, verbi causa, si quæeratur, unde de hujus propositionis, quod ter tria sint novem, veritate mihi constare possit? Responderem, illud inde relinqui, quod evidens est, & sensuali & mentali evidentia, esse illud analogum cum re ipsa, quod hac propositione significatur, tam ratione subjecti, quam ratione prædicati, quodque animus meus ad hanc propositionem sibi concipit; imo hanc analogiam tam esse & sensibus, & intellectui evidentem, ut & tuto assentire intellectus, & voluntas consentire, atque animus totus acquiescere in ejusdem cognitione possit. Ita denuo si quæeratur, quodnam sit criterium veritatis, in hac propositione, qua asseritur, quod DEUS sit spiritus infinite perfectus? Responderem, nihil aliud, quam evidentiam, non quidem sensualem, at mentalem tamen analogiæ, quæ intercedit, inter rem ipsam, & ea, quæ per hanc propositionem, indicantur, quæque intellectus sibi concipit, ad hanc propositionem, decenter conferendo subjectum cum prædicato: Adderem & hoc, hanc hujus analogia evidentiam tam claram esse & perspicuam, ut, & intellectum trahat ad assensum, & voluntatem ad consensum, animumque totum, tam securum reddat, ut in cognitione hujus analogiæ acquiescat.

§. IV.

Atque hæc de criterio veritatis, generatim considerato valent: Nunc etiam quædam de eodem speciatim dicenda sunt & probe animadvertenda, quod attinet ad criterium 1) veritatis notionalis & Logicæ. 2) veritatis realis Metaphysicæ. 3) veritatis Ethicæ. 4) veritatis Historicæ, imo & 5) veritatis Theologicæ. In veritate Logica, primum quod spectat ad illam quidem partem, qua notionalis veritas, est & dicitur,

tur,

tur, attendenda est evidentia analogiæ illius, quæ intercedit inter notiones secundas, h. e. terminos, propositiones, argumentationesque, & inter earundem significationes Logicas: hæc enim evidentia est hujus criterium veritatis notionalis. Ita v. c. si daretur Syllogismus aliquis bonus, illum verum esse, hoc inde judicarem, quia evidens esset analogia, quæ intercederet inter hunc syllogismum datum, & regulas de syllogismo Logicas decenter ad illum accommodatas. Deinde in eadem hac veritate Logica, quatenus ad mentis nostræ conceptus seu cogitationes animi refertur, diciturque nonnullis realis veritas, secundario talis, observanda est alia quædam evidentia analogiæ, quæ intercedit inter conceptus mentis & inter res ipsas per notiones secundas Logicas significatas, sive sint termini simplices compositique, sive propositiones, sive argumentationes, ad præcepta Logica, decenter antea applicatæ: Hæc enim evidentia est hujus Logicæ criterium veritatis, quatenus quibusdam realis dicitur. In veritate reali Metaphysica nonnulli putant criterium definiri non posse. At enim vero, si etiam hæc veritas habet aliquam, uti supra demonstravimus, analogiam, nihil repugnabit, quin hujus analogiæ evidentiam dicamus esse hujus quoque criterium veritatis Metaphysicæ. Ita v. c. quando quæritur de auro, sitne verum aurum in sensu Metaphysico? Illud vero inde judicabitur, si evidens sit & perspicuum, dicta ratione, quod illud aurum, de quo quæritur, habeat naturam & proprietates essentielles, quas debebat habere, secundum iudicium intellectus humani incorruptum. In veritate Ethica, dabitur iterum quædam evidentia & perspicuitas talis, qualem supra descripsimus, analogiæ inter animi sententiam & inter verba nunc scripta, nunc sermone prolata, ceteraque signa exteriora. Atque hæc evidentia Ethicæ veritatis criterium dici debet. Non aliter est judicandum de criterio veritatis Historicæ: Nam & hæc habebit evidentiam aliquam aut perspicuitatem talem, qualem jam supra observavimus analogiæ illius, quæ intercedit, inter commemorationem rerum gestarum, & res gestas ipsas, quæ evidentia dicenda est criterium

Historicæ veritatis omnis. Idem esto iudicium de veritate omni reliqua, quæ secundum diversas disciplinarum species, ab aliis addi solet. Sola superest veritas Theologica, quæ, quemadmodum singularem habet analogiam, nimirum rerum credendarum atque agendarum, cum Scriptura sacra & analogia fidei; ita etiam criterium habet prorsus singulare, quod situm est, non quidem in hujus analogiæ evidentia, vel sensuali, vel rationali, at perspicuitate tamen, & hujus analogiæ claritate spirituali ac supernaturali, quæ in animabus hominum per efficaciam verbi divini ac Spiritus Sancti producitur tali, ex qua divina atque infallibilis fides proficiscitur. Et licet hæc veritas dicatur nunc Logice, imo & notionaliter, nunc Ethice, nunc Metaphysice considerari; hoc tamen semper fit, & fieri debet cum respectu ad analogiam dictam, & in ejus perspicuitate spirituali ac supernaturali.

§. V.

Atque hanc de criteriõ veritatis sententiam vel maxime propterea elegimus, quod cum ea putamus conciliari posse omnia illa, quæ unquam ab aliis de hoc criterio sobrie quidem & cum ratione disputata sunt. Tum vero ut longius a nobis sejungeremus illos, qui suæ de criterio veritatis sententiæ aliquid admiscunt, quod fanaticismum sapit. Hujusmodi quid omnino illud est, quando nonnulli perhibent, veritatis criterium non in intellectu, sed in voluntate quærendum esse, vel in fundo mentis & cordis, facultate ab intellectu & voluntate diversa, ideis omnibus vacua, quam sententiam suam faciunt, non solum *Petr. Poiret* & *P. Malebranch.* citat. supra locis, omnesque Fanatici; verum etiam plures alii, imprimis *Autor Observat. Hallens. Obs. IX. Tom. V. & Joach. Lang. in Med. Mentis cit. loc. sqq.* Hi in eo tandem conspirant omnes, quod pro criterio veritatis nihil admitti debeat aliud, quam ejusmodi luminis divini interioris, rerumque ex essentia DEI effluentium, inque animum illabentium, talis sensus ac gustus, qui usu atque ex perientia addisci quidem, atque in voluntate vel in fundo cordis animadverti possit, at verbis exprimi non possit, qui etiam immediate sine notionali veritate percipiatur, vel certe per-

percipi possit, in illo' fundo cordis. Quam sententiam nobis h. l. commemorasse satis est. Vid. eam excussam ac confutatam a *Dn. Loësch. in Prænot. Theolog. p. 139. sqq.*

CAP. II.

DE

VERITATE NOTIONALI CUM REALI CONCILIATA.

Aphorism. I.

Quo arctius cohæret cum reali veritate veritas notionalis, tanquam medium, sine quo realis veritas in nobis in hac vita non datur; hoc minus hæc illi ita opponenda est, ut ab eadem separetur, quippe quod sine maximo periculo & argumento fanaticismi manifestissimo fieri non potest.

EXPLANATIO.

§. I.

Quinam sint illi, qui vel veritatem notionalem prorsus negant, vel eandem ita opponunt reali veritati, ut hanc sine illa dari in nobis posse, imo hanc sine illa solam esse veritatem, affirmant, illud partim ex Proœmio nostro, partim ex capite superiore, jam constare potest. Hoc loco igitur restat, ut ostendamus, primum, quam arcte cohæreat veritas notionalis & realis; deinde quam periculosum sit, hanc ab illa separare. Quod ad prius attinet, non dubitamus asserere, quod nulla detur in nobis, in hac vita, veritatis realis cognitio sine omnibus omnino notionibus. Quod ipsum demonstrari potest inductione omnis veri & omnis modi verum cognoscendi, qui quidem in hac vita in homines cadere potest. Aut enim ex nobis ipsis, aut ex aliis cognoscimus verum; idque iterum vel ex DEO, vel ex
An-

Angelis, vel ex hominibus. Addiderim etiam res quasdam, v. c. typicas, aut quæ sunt typicis rebus simillimæ, hieroglyphicas, aliasque, quibus quædam in est vis significandi nobis verum. In his enim omnibus elucet nihil, nisi veritatis cognitio notionalis. A DEO cognoverunt parentes nostri primi & Patriarchæ veritatem legis & evangelii, sed per λόγον προφορικόν, adeoque non sine notionibus. Acceperunt ab eodem illo DEO immortalis, Prophetæ, Evangelistæ, atque Apostoli, immediatam ejusdem veritatis revelationem, sed non sine notionibus secundis: Dicuntur enim, πῶς καὶ τί, & quid, & quibus verbis loqui & scribere deberent, accepisse inspiratum. Idem ille DEUS Vnitrius dicitur in cordibus nostris testari quidem verum, sed iterum mediante verbo suo revelato, non immediate, aut sine notionali veritate, quod contra omnes Fanaticos & Enthusiastas, Theologi propterea copiose demonstrare solent. Neque vero ad reliquas divinas revelationes, per visiones, extases, aut alia etiam ratione factas, cognitio, quæ inde redundavit in homines, fuisse putanda est ita realis, ut sine omni omnino notionalis veritatis argumento fuerit. Quod ad Angelos attinet bonos, illi vero vel per verbum aliquod, nunc γραπτόν nunc προφορικόν, cum hominibus agunt: Atque ita manifestum est, cognitionem inde veritatis notionalis in homines redundare; vel alia quadam ratione significando verum hominibus, quod qualicumque tandem modo fiat, nobis nunc non excutiendo, non tamen in homines redundabit aliter cognoscendum, quam mediante quadam veritate notionali. Quod ipsum perinde fieri putamus, ac si homines hominibus significant per res quasdam verum cognoscendum, & hi deinceps illud verum per notiones revera apprehendunt. De malo angelo addere aliquid nihil attinet, quoniam ab illo tanquam patre mendaciorum, nulla est expectanda neque expectanda veritatis cognitio. Quomodo homo ex homine cognoscat verum, nunc per verba scripta, aut sermonem, nunc per alia signa, nunquam autem sine notionali veritate, illud vero jam ante explicavimus. Nihil ergo reliquum est, quam unum illud

illud, ut exponatur, quomodo homo, præsertim surdus & mutus, ex se ipso, & quomodo tandem homines omnes ex semetipsis, hoc est, ex insitis principiis, cognoscant verum? Cujus quidem alius modus vulgaris est, quem ipsi in nobis, qui adulti & instructi sensibus sumus, experimur, formantes nobis ipsis, ex nobis ipsis secundum insita principia, cogitationes: Quem modum cognoscendi verum, non fieri sine notionalis veritatis sensu, per sermonem quasi internum, illud omnes norunt. Alter modus est singularis, quo vel surdi & muti, ex semet ipsis, accedentibus quandoque aliorum significationibus exterioribus, quandoque sine illis, cognoscunt verum; vel etiam infantes baptizati, suo scil. infantili modo, dicuntur habere veri, etiam salutaris, & notitiam, & assensum, & fiduciam. Qui verum cognoscendi modus videtur quam maxime fieri sine notionibus. At enim vero, si dicendum, quod res est, neque hic opus est, ut tale quid concedamus, quandoquidem in surdis & mutis deprehendimus tales gestus, verique, quod cognoscunt, tales executiones, ut necesse habeamus colligere ex illis, quod, dum sibi concipiunt verum, illud non faciant sine omnibus omnino notionibus, & licet illæ non sint unæ & eadem, quoad speciem, cum notionibus nostris, tamen nostris quam maxime analogas sibi in mente formant. De infantibus vero, eorumque fide actuali & vera, licet infantili, Theologi sunt conferendi.

§. II.

Quam periculosum sit, admittere cum Fanaticis, cumque illis, qui fanaticismo favent, veritatis aliquam cognitionem realem, quæ in hac vita in nos cadat, sitque sine omnibus omnino notionibus, illud intelligi potest, ex incommodis, maximis quæ inde derivantur. Fit enim ex eo 1) ut, præter verbum DEI scriptum admittatur aliquod aliud verbum DEI internum: quod est principium omnis Fanaticismi & Enthusiasmi. 2) ut verbum DEI scriptum contemnatur, tanquam nuda litera mortua & inefficax, cui veritas nulla adscribi possit, nisi quando cum verbo illo DEI interno jungatur: Quod proprium est omnium Fanaticorum. 3) Ut fingantur deinceps, hoc prin-

D

cipio

cipio vero e medio sublato, & in ejus locum alio quodam falso principio substituto, ut, inquam, fingantur omnis generis monstra sententiarum erronearum, de DEO in rebus creatis, & Christo in nobis, de sacramentis, de hæresi, de angelis, eorundemque colloquiis, de hominibus, eorundemque apotheosi, & quæ sunt innumera ejusdem generis alia, ex Theologia reali Fanaticorum & Myfticorum fatis cognita.

Aphorism. II.

Quemadmodum vero veritas quædam realis sine notionali, quæ in nos, in hac vita cadat admitti non debet; ita etiam notionalis veritas nuda, & mere verbalis, aut mere intellectualis, quæ in re ipsa fundamentum nullum habeat, fingenda & proponenda non est.

EXPLANATIO.

§. I.

Observandum hoc diligenter est principio in gratiam illorum, quos statim ab initio notavimus, qui, cum *Hobbesio*, *Lockio*, atque aliis, propositionibus solis, uti concipiuntur, veritatem adscribunt, ideis autem, & rebus ipsis, omnem veritatem denegant, ut ab illis longissime nos sejungamus. Deinde hoc etiam illis diligenter est obvertendum, qui cum Fanaticis nos calumniantur, ac si nude verbalem, notionalem, cerebrinam, atque intellectualem sectemur veritatem, quando, v. c. pro veritate rerum Theologicarum, solam urgemus analogiam scripturæ & fidei, ut desinant maledicere, videantque, & hanc veritatem, quæ ex sola hac analogia deducitur, vere divinam realemque esse, licet fanatica aut enthusiastica non sit.

§. II.

Liceat itaque horum causa, ad ultimum quædam annotare & hic subjungere. I.) Quod notionalis veritas, quam
in

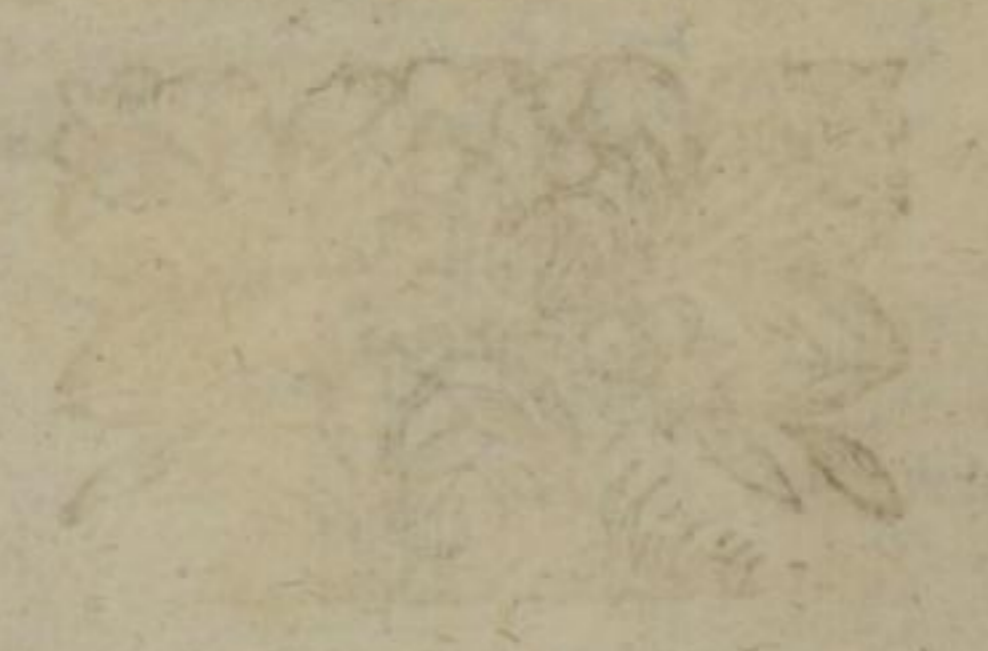
inesse in verbis, propositionibus, atque argumentationibus supra vidimus, seorsim quidem explicari possit, uti factum a nobis ante est; at separari a reali veritate non debeat. II.) Quod denegare omnem ideis & rebus veritatem, idem sit, atque omnem veritatem e medio tollere: Est enim fundamentum omnis veri, veritas illa in ideis & rebus ipsis, quæ inest, quo sublato, evertitur statim omne illud, quod eidem superstructum est. Quæ causa est, quamobrem Hobbesianismus etiam Scepticismus dicatur, idque non injuria. III.) Quod, quando Theologis quibusdam omnis veritas Theologica dicitur esse debere verbalis, illud fiat non in respectu, ad mere verbalem aut notionalem veritatem; sed in respectu ad verbum DEI scriptum, ne scil. aliquid admittatur in Theologia, quod non sit ex verbo DEI, vel ut loquitur Apostolus *παρ' ὃ γέγραπται*. IV.) Quod omnis veritas, ex analogia scripturæ & fidei deducta, sit omnino realis veritas: Verbum enim DEI scriptum est & veritas divina *Joh. XVII. v. 17, & δύναμις τῆ θεῶ. Rom. I. v. 26*. V.) Quod sententia adversariorum sit nullis superstructa fundamentis, nisi meris persuasionibus falsis, aut calumniis, quas dignas non judicamus, ut in hunc locum transferantur.

FINIS.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

FINIS

Fragment of text from the adjacent page, including the words 'A', 'DN', 'PH', 'REC', and 'M'.

